

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS AMŽIAUS IR SOCIALINĖS PADĖTIES PAGRINDAIS LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJAI TEIKIANT PARAMĄ SMULKIESIEMS ŪKININKAMS TYRIMO

2022 m. birželio 8 d. Nr. (22)SN-48)SP-35
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau vadinama ir Tarnyba) 2022 m. kovo 29 d. buvo gautas Lietuvos Respublikos Seimo nario T. T. 2022 m. kovo 29 d. raštas Nr. 2022-03-29/01 „Skundas dėl lygių galimybių pažeidimo“, kuriuo buvo skundžiamas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos (toliau – Ministerija) sprendimas, kuriuo, teikiant paraiškas pagal priemonę „Parama smulkiems ūkiams“ ir duomenis apie trąšas ir chemiją, skirtą žemės ūkio pasėliams, yra palikta tik viena galimybė – tai teikti elektroniniu būdu per zumis.lt sistemą.

Seimo narys T. T. informavo, kad 2022 m. kovo 17 d. į jį kreipėsi ūkininkai, kurie teigė, kad yra diskriminuojami dėl amžiaus, socialinės padėties ir turimų įgūdžių. „Dabar nustatyta tvarka, pagal kurią paraiškas ir duomenis galima teikti tik elektroniniu būdu per zumis.lt sistemą, yra palanki tik išmaniąsias technologijas įvaldžiusiems asmenims. Dėl to vyresnio amžiaus asmenys ir asmenys, turintys prastesnius naudojimosi išmaniomis technologijomis įgūdžius, bei asmenys, esantys silpnesnėje socialinėje padėtyje ir dėl to neturintys galimybės ir nesinaudojantys el. bankininkyste bei neturintys el. parašo, be papildomų išlaidų pretenduoti į priemonę „Parama smulkiems ūkininkams“ negali. Taip pat minėtiems asmenims, dėl amžiaus ir socialinės padėties negalint duomenų apie trąšas ir chemiją, skirtą žemės ūkio pasėliams, pateikti elektroniniu būdu, yra sudaromos nelygios sąlygos konkuruoti su asmenimis, kurie turi galimybes ir įgūdžius tokius duomenis teikti elektroniniu būdu. Tai reiškia, kad asmenys negalėdami pateikti duomenų elektroniniu būdu negalės pasėlių patręšti, o dėl to jų gaunamas derlius dar labiau sumažės arba šie asmenys bus priversti patirti papildomas išlaidas duomenų pateikimui elektroniniu būdu ir tokie asmenys taps dar labiau socialiai pažeidžiami. Pažymėtina, kad dauguma smulkiųjų ūkininkų yra garbaus amžiaus, neišsilavinę, neturintys darbo kompiuteriu įgūdžių arba esantys prastesnėje socialinėje padėtyje, todėl yra pažeidžiamos jų teisės pateikti paraiškas pagal priemonę „Parama smulkiems ūkininkams“ ir duomenis apie trąšas ir chemiją kitu jiems priimtiniu būdu.“

Seimo narys T. T. Tarnybos prašė kreiptis į Ministeriją ir siūlyti panaikinti sprendimą, palikti galimybę paraiškas pagal priemonę „Parama smulkiems ūkininkams“ ir duomenis apie trąšas ir chemiją, skirtą žemės ūkio pasėliams, teikti ne tik elektroniniu būdu per zumis.lt sistemą, bet ir tradiciniu raštiškos paraiškos būdu.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė (toliau – lygių galimybių kontrolierė) 2022 m. balandžio 11 d. raštu Nr. (22)SN-48)S-151 kreipėsi į Ministeriją ir paprašė motyvuotai paaiškinti, ar ūkininkai pagal priemonę „Parama smulkiems ūkininkams“ paraiškas ir duomenis apie trąšas ir chemiją, skirtą žemės ūkio pasėliams, pateikti gali tik per elektronines sistemas (zumis.lt); jei taip – kuo remiantis ir dėl kokių priežasčių buvo nustatyta tokia tvarka; ar yra įmanomi kiti (neelektroniniai) paraiškų ir duomenų pateikimo būdai; jei taip – kokiais atvejais šie būdai yra taikomi; ar ūkininkai turi galimybę pateikti paraiškas ir duomenis fiziškai atvykdami į prašymo pateikimo vietą ir pateikti dokumentus raštu bei gyvai, patvirtindami savo tapatybę asmens dokumentu; kokio amžiaus yra smulkiesiems ūkininkams priskirtini ūkininkai; buvo paprašyta pateikti Ministerijos turimą informaciją apie smulkiųjų ūkininkų amžių ir smulkiųjų ūkininkų, gaunančių, anksčiau gavusių ar pretenduojančių gauti paramą pagal priemonę „Parama smulkiems ūkininkams“, amžių.

Taip pat buvo paprašyta pateikti kitą, su atliekamu tyrimu susijusią, informaciją.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

2022 m. gegužės 3 d. Tarnyboje buvo gautas Ministerijos 2022 m. balandžio 28 d. raštas Nr. 3IN-284(8.1E) „Dėl informacijos pateikimo“, kuriuo buvo atsakyta į Tarnybos pateiktus klausimus.

Ministerija pateikė šią informaciją:

„1. Dėl tręšiamųjų produktų naudojimo apskaitos žurnalo pildymo informuojame, kad Tręšiamųjų produktų naudojimo reikalavimų aprašo¹ 32 punkte teigiama, jog naudojant mineralines (neorganines) trąšas, pildomas trąšų naudojimo apskaitos žurnalas popieriuje arba elektroninėje formoje.

¹ Tręšiamųjų produktų naudojimo reikalavimų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2019 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. 3D-332 „Dėl Tręšiamųjų produktų naudojimo reikalavimų aprašo patvirtinimo“.

Atsakydami į Jūsų klausimą dėl augalų apsaugos produktų naudojimo žurnalo pildymo, informuojame, kad Augalų apsaugos produktų saugojimo, tiekimo rinkai, naudojimo taisyklių² 92 punkte išdėstyta, jog augalų apsaugos produktų profesionaliesiems naudotojams 2022 m. numatyta galimybė tvarkyti augalų apsaugos produktų naudojimo apskaitos žurnalą, kurio forma nurodyta taisyklių 3 priede, ir pildyti šį žurnalą popieriuje, PPIS per elektroninius valdžios vartus arba elektroninėje formoje ne vėliau kaip per penkiolika kalendorinių dienų nuo profesionaliajam naudojimui skirtų augalų apsaugos produktų panaudojimo. Tuo vadovaujantis, augalų apsaugos produktų profesionaliesiems naudotojams yra sudarytos teisinės prielaidos pasirinkti būdus dėl duomenų apie panaudotus augalų apsaugos produktus pateikimo.

Dėl paraiškų teikimo pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos (toliau – KPP) priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos sritį „Parama smulkiesiems ūkiams“ (toliau – SŪ veiklos sritis) informuojame, kad SŪ veiklos srities įgyvendinimo taisyklių³ 26 punkte yra nurodyta, jog paramos paraiška ir su paramos paraiška pateikiami dokumentai turi būti pateikti per Žemės ūkio ministerijos informacinę sistemą (toliau – ŽŪMIS) KPP administravimo taisyklėse⁴ nustatyta tvarka.

Paaiškiname, kad sprendimas nuo 2022 m. SŪ veiklos srities paraiškas priimti tik per ŽŪMIS buvo priimtas, siekiant kuo didesnio paslaugų skaitmenizavimo bei norint maksimaliai atsisakyti popierinių dokumentų gavimo ir naudojimo, kaip netvaraus dokumentų administravimo būdo. Skaitmeninis paraiškų administravimas nepalyginamai padidina informacijos operatyvumą ir skaidrumą, atveria didesnes analizės galimybes, nes informacija gali būti analizuojama įvairiais pjūviais, apdorojant didelius informacijos kiekius.

Saugoti informaciją apie paramos gavėjus ir projektus elektroninėje informacinėje sistemoje įpareigoja 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1305/2013 dėl paramos kaimo plėtrai, teikiamos Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) lėšomis, kuriuo panaikinamas reglamentas (EB) 1698/2005 (toliau – Reglamentas 1305/2013), kurio 70 straipsnyje yra nustatyta, kad *pagrindinė informacija apie programas*

² Augalų apsaugos produktų saugojimo, tiekimo rinkai, naudojimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 3D-564 „Dėl Augalų apsaugos produktų saugojimo, tiekimo rinkai, naudojimo taisyklių patvirtinimo“.

³ Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos srities „Parama smulkiesiems ūkiams“ įgyvendinimo taisyklės, taikomos nuo 2021 metų, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2021 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. 3D-200 „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos srities „Parama smulkiesiems ūkiams“ įgyvendinimo taisyklių, taikomų nuo 2021 metų, patvirtinimo“.

⁴ Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos administravimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2014 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. 3D-507 „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos administravimo taisyklių patvirtinimo“.

įgyvendinimą, visus finansuoti atrinktus ir užbaigtus veiksmus, reikalinga stebėsenai ir vertinimui, įskaitant pagrindinę informaciją apie kiekvieną paramos gavėją ir projektą, registruojama ir saugojama elektroniniu būdu. Tai reiškia, kad net tuo atveju, jei būtų priimamos popierinės paraiškos, Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos (toliau – NMA) turėtų užtikrinti, jog visos priimtose paraiškos būtų skaitmenizuotos ir tam reikėtų papildomų žmogiškųjų ir finansinių išteklių.

Pažymime, kad siekis didinti vykdomą valstybės paslaugų skaitmenizavimą kilo ir iš nacionalinių strateginių dokumentų: 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano⁵, Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos⁶.

Be jau išvardytų motyvų akcentuojame, kad paraiškų teikimas per ŽŪMIS yra saugiausias būdas ir dėl COVID-19 viruso plitimo, nes pareiškėjui nereikia kontaktuoti su NMA darbuotojais ir net nereikia gyvai vykti į NMA padalinius.

2. Atsakydami į Jūsų 2 ir 3 klausimus dėl SŪ veiklos srities paraiškų priėmimo kitais būdais, informuojame, kad popierinės paraiškos, atvykus fiziškai į NMA ar kitais būdais, nepriimamos. Dėl pareiškėjų, kurie neturi galimybės patys užpildyti paraiškos per ŽŪMIS, norėtume paaiškinti, kad yra palikta galimybės jiems teikti paraiškas per įgaliotą asmenį. Pagal KPP administravimo taisyklių 31.1 papunktį paramos paraiškos ŽŪMIS portalo interneto prieigoje gali būti pildomos tiek asmeniškai, tiek per įgaliotą asmenį.

3. Teikiame 4 klausime prašomą informaciją. SŪ veiklos srities įgyvendinimo taisyklėse yra nustatyta, kad smulkiu ūkiu laikomas ūkis, kurio produkcijos standartine verte išreikštas valdos ekonominis dydis yra ne mažesnis kaip 4 000 Eur ir ne didesnis kaip 7 999 Eur. Pagal VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro (toliau – ŽŪIKVC) pateiktą informaciją, tokio dydžio ūkiai pagal amžių išsidėstę taip (2022-01-01 duomenimis):

Bendras ūkininkų, turinčių valdas, sk.	Amžius nuo 18 iki 30 m. imtinai	Amžius nuo 31 iki 40 m. imtinai	Amžius nuo 41 iki 50 m. imtinai	Amžius nuo 51 iki 60 m. imtinai	Amžius nuo 61 iki 70 m. imtinai	Amžius virš 71 m.
13 079	659	1 547	2 304	3 618	2 805	2 146
100 proc.	5,04 proc.	11,83 proc.	17,62 proc.	27,66 proc.	21,45 proc.	16,41 proc.

⁵ 2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998.

⁶ Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72.

SŪ veiklos srities įgyvendinimo taisyklėse nėra nustatytos viršutinės amžiaus ribos teikiantiems paraiškas, t. y. paraiškas gali teikti visi smulkieji ūkininkai, ne jaunesni kaip 18 m. amžiaus. Pagal NMA pateiktą informaciją 2015–2021 m. laikotarpyje, kuomet buvo priimamos ir popierinės paraiškos, ir per ŽŪMIS, pareiškėjų, kuriems skirta parama pagal SŪ veiklos srities įgyvendinimo taisykles, amžius išsidėstė taip:

Bendras paramą gavusių pareiškėjų sk. 2015–2021 m.	Amžius nuo 18 iki 30 m. imtinai	Amžius nuo 31 iki 40 m. imtinai	Amžius nuo 41 iki 50 m. imtinai	Amžius nuo 51 iki 60 m. imtinai	Amžius nuo 61 iki 70 m. imtinai	Amžius virš 71 m.
5223	864	1 418	1 077	1 237	442	185
100 proc.	16,54 proc.	27,15 proc.	20,62 proc.	23,68 proc.	8,46 proc.	3,54 proc.

Pagal NMA pateiktą informaciją 2022 m. kovo mėn., kuomet buvo priimamos tik elektroninės paraiškos per ŽŪMIS, pareiškėjų, pateikusių paraiškas pagal SŪ veiklos srities įgyvendinimo taisykles, amžius išsidėstė taip:

Bendras pareiškėjų sk. 2022 m.	Amžius nuo 18 iki 30 m. imtinai	Amžius nuo 31 iki 40 m. imtinai	Amžius nuo 41 iki 50 m. imtinai	Amžius nuo 51 iki 60 m. imtinai	Amžius nuo 61 iki 70 m. imtinai	Amžius virš 71 m.
2 190	325	529	498	543	232	63
100 proc.	14,84 proc.	24,16 proc.	22,74 proc.	24,79 proc.	10,59 proc.	2,88 proc.

4. Teikiame papildomą informaciją, susijusią su atliekamu tyrimu.

Pirma, norėtume paaiškinti, kad, prieš priimdami sprendimą 2022 m. nustatyti SŪ veiklos srities paraiškas tik per ŽŪMIS, 2021 m. gruodžio mėn. nagrinėjome praeitų (2021) metų duomenis, kuomet paraiškas galima buvo teikti tiek skaitmenines per ŽŪMIS, tiek popierines NMA padaliniuose. Kaip matyti iš toliau pateiktų NMA duomenų, pareiškėjų amžius ar ūkio dydis neįtakoja paraiškų pateikimo būdo: jaunieji ūkininkai skaitmeniniu būdu pateikė tik 40 proc. visų paraiškų, o smulkieji ūkininkai pateikė 60 proc. paraiškų skaitmeniniu būdu. Papildomai

paaikiname, kad veiklos sritis „Parama jaunųjų ūkininkų įsikūrimui“ skirta ūkininkams nuo 18 iki 40 m. amžiaus, tuo tarpu pagal SŪ veiklos sritį paraiškas gali teikti ūkininkai nuo 18 m. amžiaus, o viršutinės amžiaus ribos nėra.

Veiklos srities pavadinimas	Iš viso gauta paraiškų 2021 m.	Paraiškų, pateiktų 2021 m. per ŽŪMIS proc.
Parama jaunųjų ūkininkų įsikūrimui	643	40,28 proc.
Parama smulkiesiems ūkiams	2 279	60,07 proc.

Antra, išnagrinėjus 3 punkte ŽŪIKVC pateiktus duomenis apie smulkiųjų ūkininkų struktūrą pagal amžių ir NMA pateiktus duomenis apie smulkiųjų ūkininkų, pateikusių paraiškas, struktūrą pagal amžių matyti, kad vyresni ūkininkai apskritai mažiau linkę teikti paramos paraiškas. Tačiau palyginę 2015–2021 m. laikotarpio ir 2022 m. pareiškėjų amžiaus struktūrą, matome, kad paraiškų teikimo būdo pakeitimas nerodo tendencijų pasikeitimo pareiškėjų amžiaus struktūroje.

Trečia, kaip minėjome pirmiau, dėl pareiškėjų, kurie neturi galimybės patys užpildyti paraiškos per ŽŪMIS, yra palikta galimybės jiems teikti paraiškas per įgaliotą asmenį.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ministerijos nuomone, sprendimas teikti SŪ veiklos srities paraiškas tik per ŽŪMIS nesukėlė diskriminacijos dėl amžiaus ir socialinės padėties, nepažeidė lygių galimybių principo.“

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Tyrimo metu buvo vertinama, ar Ministerija, nustatydamą, kad paraiškas pagal priemonę „Parama smulkiesiems ūkininkams“ ir duomenis apie trąšas ir chemiją, skirtą žemės ūkio pasėliams, galima teikti tik per elektroninę sistemą [zumis.lt](https://www.zemis.lt), nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto, pagal kurį valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas (20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos. Pagal 25 straipsnio nuostatas, Europos Sąjunga pripažįsta ir gerbia pagyvenusių žmonių teisę gyventi oriai ir nepriklausomai bei dalyvauti visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, 3 tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtinių teisių būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, jog šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų

įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos. Taigi, Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuris draudžia diskriminaciją šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tiesioginė diskriminacija pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį laikomas elgesys su asmeniu, kai dėl pirmiau išvardintų pagrindų asmeniui taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Analogiškos nuostatos numatytos atitinkamose Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 ir 9 dalyse.

Nagrinėjamu atveju Seimo narys T. T. pateikė Tarnybai informaciją, kad Ministerijos teisės aktais nustatyta, jog ūkininkai paraiškas pagal priemonę „Parama smulkiesiems ūkininkams“ ir duomenis apie trąšas ir chemiją, skirtą žemės ūkio pasėliams, gali teikti tik per informacinę sistemą zumis.lt. T. T. teigė, kad tokiu būdu smulkieji ūkininkai gali būti diskriminuojami dėl amžiaus, socialinės padėties ir turimų įgūdžių, taip pat sudaromos nelygios konkurencinės sąlygos.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatas, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Kaip rašte paaiškino Ministerija, Tręšiamųjų produktų naudojimo reikalavimų aprašo, patvirtinto žemės ūkio ministro 2019 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. 3D-332 „Dėl Tręšiamųjų produktų naudojimo reikalavimų aprašo patvirtinimo“, 32 punkto nuostatose nurodyta, kad trąšų naudojimo apskaitos žurnalas gali būti pildomas tiek popieriuje, tiek elektroninėje formoje. Tai numatyta ir Augalų apsaugos produktų saugojimo, tiekimo rinkai, naudojimo taisyklių, patvirtintų žemės ūkio ministro 2003 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 3D-564 „Dėl Augalų apsaugos produktų saugojimo, tiekimo rinkai, naudojimo taisyklių patvirtinimo“, 92 punkto nuostatose.

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad nėra kliūčių pateikti duomenis apie trąšas ir chemiją, skirtą žemės ūkio pasėliams, ir popieriniais dokumentais.

Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos srities „Parama smulkiesiems ūkiams“ įgyvendinimo taisyklių, taikomų nuo 2021 metų (patvirtintose žemės ūkio ministro 2021 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. 3D-200), 26 punkte numatyta, kad „Paramos paraiška ir su paramos paraiška pateikiami dokumentai turi būti pateikti per ŽŪMIS Administravimo taisyklėse nustatyta tvarka“.

Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos administravimo taisyklėse, patvirtintose žemės ūkio ministro 2014 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. 3D-507 „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos administravimo taisyklių patvirtinimo“, yra numatyta konkreti tvarka, kaip dokumentai teikiami per ŽŪMIS informacinę sistemą (zumis.lt).

Konstatuotina, kad nuo 2022 m. yra ribojama galimybė pateikti dokumentus popieriniu būdu (neelektroninėmis priemonėmis) teikiant paraiškas gauti paramą smulkiesiems ūkininkams.

Skunde buvo rašoma, kad smulkieji ūkininkai yra diskriminuojami dėl amžiaus, socialinės padėties. Taip pat buvo paaiškinta, kad asmenys yra diskriminuojami dėl turimų įgūdžių, tačiau toks pagrindas nėra numatytas Lygių galimybių įstatyme, taigi negali būti šio tyrimo elementas.

Primintina, kad socialinė padėtis – fizinio asmens įgytas išsilavinimas, kvalifikacija ar mokymasis ir studijos mokslo ir studijų institucijose, turima nuosavybė, gaunamos pajamos, teisės aktuose nustatytos valstybės paramos poreikis ir (arba) kiti su asmens finansine (ekonomine) padėtimi susiję veiksniai (Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 8 dalis). Pastebėtina, kad išmaniųjų technologijų (kompiuterių ar telefonų) bei kitų susijusių priemonių kainos yra įvairios, yra galimybių tokias priemones įsigyti išsimokėtinai. Be to, yra ir kitų būdų gauti prieigą prie kompiuterių ir interneto, pavyzdžiui, viešosiose bibliotekose. Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad nėra įžvelgtina diskriminacijos socialinės padėties pagrindu požymių.

Kaip skunde buvo nurodęs Seimo narys T. T. ir buvo aptarta ankstesniuose lygių galimybių kontrolierės sprendimuose⁷, pagal Europos Sąjungos statistikos institucijos *Eurostat* leidinio „*Ageing Europe. Looking at the lives of older people in the EU. 2020 edition*“⁸ duomenis darytina išvada, kad kuo asmuo vyresnis – tuo didesnis procentas tų, kurie niekada nėra naudojęsi kompiuteriu (pavyzdžiui, daugiau nei 60 procentų 65–74 metų amžiaus asmenų Lietuvoje niekada nėra naudojęsi kompiuteriu); taip pat vyresnio amžiaus asmenys yra mažiau linkę naudotis internetu, rečiau naudojami el. bankininkyste (tik kiek daugiau nei 30 proc. 65–74 metų amžiaus asmenų ES naudojami el. bankininkyste).

⁷ Pavyzdžiui, <https://lygybe.lt/data/public/uploads/2021/09/21sn-123sp-44.pdf>.

⁸ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/11478057/KS-02-20-655-EN-N.pdf/9b09606c-d4e8-4c33-63d2-3b20d5c19c91?t=1604055531000>.

Atkreiptinas dėmesys, kad, pagal Lietuvos Respublikos ūkininko ūkio įstatymo 2 straipsnio 2 dalies nuostatas, ūkininkas apibrėžiamas kaip fizinis asmuo, kuris vienas arba su partneriais verčiasi žemės ūkio veikla ir miškininkyste, o jo ūkis yra įregistruotas Ūkininkų ūkių registre. Ministerija nurodė, kad smulkiu ūkiu laikomas ūkis, kurio produkcijos standartine verte išreikštas valdos ekonominis dydis yra ne mažesnis kaip 4 000 Eur ir ne didesnis kaip 7 999 Eur (remiantis žemės ūkio ministro 2021 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. 3D-200 patvirtintomis taisyklėmis).

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad ūkininko statusas yra specialus fizinio asmens statusas, bet šis statusas yra sietinas su konkrečia veiklos sritimi – žemės ūkiu ar miškininkyste. Taigi ūkininkai nėra įprasti paslaugas siekiantys gauti fiziniai asmenys, bet ekonomine veikla užsiimantys asmenys. Atitinkamai šiame sprendime nagrinėjama situacija negali būti laikytina analogiška ankstesniems lygių galimybių kontrolierės atliktiems tyrimams, kuriuose buvo nagrinėjamas elektroninių paslaugų prieinamumas vyresnio amžiaus asmenims.

Primintina, kad kalbant apie elektroninių paslaugų prieinamumą yra aktualus netiesioginės diskriminacijos apibrėžimas, nurodytas Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje. Netiesioginė diskriminacija – veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Galimybė teikti paraiškas tik elektroniniu būdu (per ŽŪMIS sistemą) galėtų būti laikoma neutralia sąlyga, kuri yra visiems paramos siekiantiems asmenims vienoda, bet jas taikant tam tikroms grupėms asmenų galėtų kilti tam tikrų faktinio naudojimosi kliūčių.

Ministerija nurodė, kad siekė kuo didesnio paslaugų skaitmenizavimo (vieno iš tikslų, nurodytų tiek 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plane⁹, Vyriausybės programoje¹⁰), tvaresnio, skaidresnio, operatyvesnio administravimo, žmogiškųjų ir finansinių išteklių efektyvesnio naudojimo. Tai galėtų būti laikoma Ministerijos teisėtais tikslais.

⁹ 2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998.

¹⁰ Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72.

Kaip rašyta pirmiau, ūkininko statusas yra susietas su konkrečios ekonominės veiklos – žemės ūkio ar miškininkystės – vykdymu. Atsižvelgiant į tai, kad tai nėra įprasto fizinio asmens siekimas gauti paslaugas iš viešojo ar privataus subjekto, pabrėžtina, kad vykdant tam tikrą ekonominę veiklą gali būti taikomi aukštesni standartai negu įprastiems fiziniams asmenims gaunant paslaugas. Konstatuotina, kad paraiškų teikimas tik elektroniniu būdu galėtų būti laikomas proporcingu, kadangi paraiškų teikimo apribojimai liečia tik konkrečią ekonominę veiklą užsiimančius asmenis, taigi jiems gali būti taikomi aukštesni standartai negu įprastiems fiziniams asmenims, siekiantiems gauti paslaugas iš viešųjų ar privačiųjų subjektų. Jeigu Ministerija remtųsi tokiais pačiais argumentais ribodama paslaugų teikimą įprastiems fiziniams asmenims, ribojimai (galėjimas gauti paslaugas tik elektroniniu būdu) negalėtų būti laikomi proporcingais ir galėtų būti pripažinti netiesiogiai diskriminuojančiais amžiaus pagrindu.

Neatsižvelgiant į tai, svarbu išanalizuoti Ministerijos pateiktą informaciją dėl paraiškas paramai gauti teikusių smulkiųjų ūkininkų amžiaus. Kaip pranešė Ministerija, 2015-2021 metais, kai paraiškos buvo priimanos tiek elektroniniu, tiek popieriniu būdu, asmenys nuo 61 iki 70 metų amžiaus pateikė 8,46 proc. paraiškų, o asmenys nuo 71 metų amžiaus pateikė 3,54 proc. paraiškų. Nuo 2022 metų, kai paraiškas buvo galima teikti tik elektroniniu būdu, asmenys nuo 61 iki 70 metų amžiaus pateikė 10,59 proc. paraiškų, o asmenys nuo 71 metų amžiaus pateikė 2,88 proc. Atkreiptinas dėmesys, kad galimybė teikti paraiškas tik elektroniniu būdu iš esmės nepakeitė tendencijos, kad vyresni ūkininkai rečiau teikia paraiškas paramai gauti. Asmenų pasiskirstymas pagal amžių, panaikinus galimybę teikti paraiškas popieriniu būdu, iš esmės nepasikeitė. Darytina išvada, kad galimybė teikti paraiškas paramai gauti tik elektroniniu būdu nepakeitė vyresnio amžiaus ūkininkų galimybių šias paraiškas pateikti.

Konstatuotina, kad nagrinėjamu atveju negalima teigti, jog smulkiesiems ūkininkams sudarant galimybę teikti paraiškas tik elektroniniu būdu asmenys yra diskriminuojami amžiaus ar socialinės padėties pagrindais.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 5 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti skundą nepagrįstu, kadangi nepasitvirtino jame nurodyti pažeidimai.
2. Su sprendimu supažindinti Seimo narį T. T. ir Ministeriją.

Sprendimas per 1 (vieną) mėnesį nuo jo gavimo dienos gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka arba Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė